

ARTĂ

STAMPA ITALIANĂ DIN SECOLELE XVIII-XIX. LUCRĂRI INEDITE DIN COLECȚIA MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR

ANA MARTIN *

L'ESTAMPE ITALIENNE DU XVIII-XIX E SIÈCLE. OUVRAGES INEDITS DANS LA COLLECTION DU MUSÉE DE ȚARA CRIȘURILOR
RÉSUMÉ

Le catalogue ci-présent vient d'inscrire dans le patrimoine national et européen d'autre 21 ouvrages de graphique italien de la collection du Musée de Țara Crișurilor, ouvrages inédits, dont l'existence aucune publication de spécialité ne l'a pas signalée.

Beaucoup d'auteurs font partie de l'école romaine de gravure du XVII-è siècle comme : Giovanni Beheim, Giuseppe Cades, Girolamo Carattoni, Carlo Grandi, Alessandro Mochetti, Ricciani Antonio, mais aussi de l'école florentine – Ferdinando Gregori et Scacciati Andreea le Jeune - ou de l'école de Vérone – Domenicus Cagnoni.

On a introduit dans le catalogue, la où a été possible, des dates historiographiques concernant l'activité du gravur et la fréquence de ses ouvrages dans d'autres collection du monde.

L'authenticité des planches est prouvée par l'utilisation du papier vergé aux filigranes qui sont presque tous vénitiens. Les planches ont été achetées d'Italie par le marchand collectionneur Böszörményi Géza, qui, en 1909 les a données à la Société d'Histoire et archéologie d'Oradea et du district de Bihor.

Les gravures illustrent les oeuvres des peintres célèbres : Raphael Sanzio, Paolo Caliari Veronese, Giovanni Carolo Gheradino, Jacoppo Amigoni etc. Cades Giuseppe y est présent avec l'une de ses gravures originales : *Laissez les enfants venir à moi*.

În ultimii ani, cercetarea noastră s-a axat pe valorificarea școlii italiene de gravură aflată în colecția de grafică a Muzeului Țării Crișurilor din Oradea. Până în prezent au fost publicate mai multe studii corespunzătoare arealului geografico-artistic italian, respectiv despre școala venețiană¹, romană² și toscană³ de gravură.

Acest studiu vine să înscrie în patrimoniul național și european alte 21 de lucrări de grafică italiană din colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, lucrări

*Muzeul Țării Crișurilor Oradea, a_martin_9@yahoo.com

¹Ana Martin, *Stampa venețiană din secolul al XVIII-lea. Difuziune europeană și frecvența în colecțiile românești*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2005

²Idem, *Gravura italiană de interpretare după Raphael în colecția Muzeului Țării Crișurilor (sec XVIII)*, Crisia, 1990; Idem, *Biblia lui Raphael la Oradea. prezentarea stampelor din logia Noului Testament* în A. Chiriac, B. Ștefănescu (coordonatori) *Istorie, Etnologie, Artă* (Studii în onoarea lui Ioan Godea), Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2009

³Idem, *Rarități iconofile. O stampă din secolul al XVII-lea din școala toscană de gravură la Muzeul din Oradea, Biharea*, Oradea, 2001-2003; Idem, *Noi date istoriografice străine asupra școlii toscane de gravură din secolele XVII - XVIII-lea*, în *Biharea*, Oradea, 2004-2006

inedite, a căror existență nu a fost semnalată în nici o publicație de specialitate, cu excepția conferinței susținute în cadrul Sesiunii anuale de comunicări științifice a Universității din Oradea din 21 mai 2010.

Marea majoritate a surselor istoriografice citate de noi sunt, de asemeni, inedite dacă ne referim la faptul că acestea nu se găsesc în bibliotecile din România, ci doar în cele din Italia. Accesul la acestea din urmă ne-a fost înlesnit de cele două sejururi de documentare întreprinse în Italia în 1996 și 2006 la Veneția și Roma. Astfel a fost posibilă includerea în școala italiană și a celor 8 planșe cu autori necunoscuți, din catalogul prezent, ghidându-ne după întreaga lor factură: de la compoziția plastică până la modalitățile de incizie de aramă.

Celelalte 13 planșe sunt semnate de autori bine cotați și pe piața internațională de artă. Mulți dintre ei aparțin școlii romane de gravură din secolul al XVIII-lea cum sunt: Giovanni Beheim, Giuseppe Cades, Girolamo Carattoni, Carlo Grandi, Alessandro Mochetti, școlii napoletane cu Ricciani Antonio, școlii florentine cu Ferdinando Gregori și Scacciati Andreea cel Tânăr sau școlii veroneze cu Domenicus Cagnoni.

Genul gravurii de reproducere și interpretare era atât de răspândit în Italia, încât aproape în fiecare mare oraș italian exista o școală de gravură ce avea propria sa producție, susținută din fonduri publice, începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, până la jumătatea secolului al XIX-lea.

Acolo unde este posibil, în catalog introducem date istoriografice legate de activitatea gravorului și frecvența lucrărilor lui în alte colecții din lume. Autenticitatea planșelor e probată de stamparea lor pe hârtie vergé cu filigrane de origine majoritar venețiene. Ele au fost achiziționate din Italia de negustorul – colecționar Böszörményi Géza, care în 1909 le-a donat *Societății de Istorie și Arheologie a Orașului Oradea și a Județului Bihor*. Cu o singură excepție, toate planșele au imprimate pe spate ștampila acestei societăți cu literele de tipar: B V N A T E (Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete)

Secolul al XVIII-lea în Europa se sfârșește cu un mare eveniment: Revoluția franceză. Repercusiunile ei se fac simțite în mai toate țările europene ajungând chiar și la Vatican, unde păstoria din 1775-1799, papa Pius al VI-lea. Capii Revoluției franceze îi pun în vedere papei să părăsească Roma în decurs de două zile. Astfel că în noaptea de 19 spre 20 februarie 1798 papa Pius al VI-lea pleacă din Roma și se refugiază la Siena, apoi la Florența dar, în scurt timp este prins de trupele franceze și făcut prizonier. Este dus în Franța pe la Bologna, Parma, Torino, Grenoble și Valence. La Valence este încarcerat și moare la 29 august 1799.

Aceste evenimente au avut un mare răsunet și asupra artiștilor vremii. Doi dintre gravorii școlii romane cuprinși în catalogul de față, respectiv, Carattoni Girolamo și Mochetti Alessandro transpun subiecte legate de aceste întâmplări istorice: *Vizita lui*

Ferdinand al III-lea, Mare duce de Toscana la papa Pius al VI-lea și Moartea papei Pius al VI-lea înconjurat de apropiații săi. Însă, în contextul general al operei acestor doi gravori găsim patru teme legate de viața papei Pius al VI-lea.

În opera gravorului Carattoni Girolamo sunt cunoscute două astfel de teme: una cu plecarea papei Pius al VI-lea din Siena la Florența, cealaltă cu întâlnirea Excelenței Sale cu Ferdinand al III-lea, duce de Toscana, care-și manifestă compasiunea și bunele intenții, odată cu dezaprobarea măsurilor la care papa Pius fusese supus de către francezi. Ambele planșe au fost gravate la Roma în 1801 și 1805.

Nici o sursă bibliografică nu indică anul nașterii lui Carattoni Girolamo. Știm doar că s-a născut la Riva di Trento și a murit la Roma în 1830. Face parte dintr-o familie de gravori. Fratele său, Francesco a fost, de asemenea, gravor. Girolamo este elevul lui G.B. Buratto la Verona unde studiază tehnica gravării pe aramă. Apoi, La Roma este ucenicul gravorului Domenico Cunego a cărui manieră și-o însușește perfect. Fiul lui Domenico Cunego, Aloysio Cunego lucrează împreună cu Carattoni Girolamo la reproducerea unor fresce după Raphael din Logiile Vaticanului. O serie din planșele executate cu această ocazie se află, de asemenea, în colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea⁴. Ambii lucrează după desenele furnizate de prolificul Luigi Agricola, pe care îl găsim și în cazul de față semnând scena întâlnirii dintre Ferdinand al III-lea, duce de Toscana și Papa Pius al VI-lea la mănăstirea Certosa din Florența.

Desenatorul Luigi Agricola imaginează trei grupuri de personaje în diverse atitudini aduse în prim plan într-o încăpere austeră (nr.cat. 13). În grupul din mijloc se regăsesc cele două personaje importante. În ideea deschiderii perspectivei, un peisaj se desfășoară printre două coloane. Sobrietatea atmosferei se simte și în modul de lucru al gravorului. Predomină, așadar, linearitatea inciziilor și dispunerea lor egală pe suprafețe largi. Doar veșmintele papei se bucură de mai multă atenție, reușindu-se nuanțarea tonurilor de alb până la strălucire, pe alocuri.

Aceeași strălucire, de această dată a tonurilor de negru reușește să o redea și gravorul Mochetti Alessandro pe hainele unui personaj din prim plan dreapta aflat în încăperea unde papa Pius al VI-lea își dă ultima suflare (nr.cat. 18). El este înconjurat de prelați și călugări. Unul dintre călugări, Bernard din Ophyda imploră obediența cerului, așa cum ne lămurește și inscripția de pe planșă.

Cu toate că gravorul Mochetti se confruntă aici cu lipsa elementelor narative, el știe să le compenseze cu atenția pentru detalii. Factura hainelor, de exemplu, cu matitatea sau luminozitatea faldurilor apare din întrepătrunderea hașurilor fine grupate pe suprafețe sau direcții diferite. Chiar și dalele pavimentului se bucură de atenția cuvenită îndeplinind, în plus și rolul liniilor de fugă în adâncime.

Pe lângă scena morții, în opera gravorului Mochetti mai întâlnim în istoriografia de artă și o altă lucrare ce ilustrează un prim episod din acest „memorial al durerii”, la

⁴ Idem, *op.cit.*, 1990

care a fost supus papa Pius al VI-lea: plecarea lui din Roma escortat de dragonii francezi în noaptea de 20 februarie 1798.

Alessandro Mochetti este elevul lui Giovanni Volpato (1740-1803), marele maestru, șef de școală al cărui nume este înscris în Pantheonul din Roma alături de al multor alți artiști de seamă care au trăit și au activat în orașul etern. Și pe Volpato îl găsim în colecția Muzeului din Oradea cu câteva lucrări⁵ alături de învățacelul său în arta mănuirii dălțiței, Amedeo Gabrielli, dar, în studiul de față catalogăm numai lucrarea lui Gabrielli.

Una din practicile pedagogice la care sunt supuși cei care se îndeletnicesc cu meșteșugul gravării pe aramă este copierea operei maestrilor. În acest fel, ucenicul gravor nu numai că acumulează dexteritate în mănuierea dălțiței dar, în același timp își însușește maniera de lucru a maestrului său. Așa procedează Volpato cu Gabrielli: punându-l să-i copieze lucrarea *Eleazar și Rebecca*, astfel că, în colecția Muzeului Țării Crișurilor se află două planșe cu același subiect ambele după pictura lui Jacoppo Amigoni (1675-1752).

Amigoni colindă pe la multe Academii de artă europeană până să se stabilească în orașul său natal, Veneția. Se va strădui apoi, să introducă în epocă gustul pentru rococo, fără a rămâne însă, străin de tendințele neoclasiche de simplitate și armonie exprimate printr-un limbaj plastic propriu. El alege să reprezinte momentul când Rebecca acceptă să-l urmeze pe Eleazar, credinciosul slujitor al lui Avraam, trimis în țara Haran să-i aducă o soție fiului său Isaac, în Canaan.

Compoziția cu figuri ocupă mai mult de jumătate din pagină, o treime rămânând ca fundal, un spațiu gol, neutru. Personajele sunt grupate într-o construcție piramidală axată pe cele două figuri centrale: Eleazar și Rebecca. Amigoni respectă tradiția vestimentară a poporului evreu îmbrăcându-și personajele după poruncile din Pentateuc, unde se recomandă purtarea hainelor cu franjuri, dar folosește și accesorii din moda vremii cum ar fi rochia Rebeccăi, în stilul „à la polonoise”⁶, strânsă pe bust cu o panglică, o coafură suprainălțată, la spate cu o pană de struț.

Așa cum am observat și în cazurile precedente, gravorul Amedeo Gabrielli își adaptează tehnica accesoriilor vestimentare, incizând linii scurte, fine pentru unduirea mătăsoasă a franjurilor. Strălucirea satinelui, material preferat în moda feminină a secolului al XVIII-lea se ivește din marea varietatea conducerii inciziilor, a intensității hașurilor și alternanța lor cu o savantă distribuție a zonelor de alb în fâșii meandrice și verticale.

Pentru ca munca gravorului să fie ușurată, i se furnizau acestuia desenele după pictura sau fresca ce urma să fie reprodusă pe placa de metal. Desenatorul este menționat pe planșe cu prescurtările: *dis* sau *del* (*discoverit* sau *delineavit*=descoperit, desenat) fiind un intermediar între gravor și pictor.

⁵ Idem, *Stampa elvețiană...*, op.cit., 2005, p.68

⁶ Cecilia Caragea, *Istoria vestimentației europene*, Ed. Teora, București, 1999, p.98

Se știe că o operă gravată are trei autori: gravorul, desenatorul și pictorul. Gravorul este semnat cu particula *sculpsit* (sculptat) sau *invenit* (inventat), iar lângă numele pictorului apare *pinxit* (pictat). În aceste cazuri vorbim de așa numita gravură de interpretare sau transpunere, când gravorul interpretează sau transpune o operă picturală într-una stampată, gravată. Desigur că aici intervine priceperea și știința meșterului gravor în a reuși să redea atmosfera operei pictate, finalizând el însuși opere remarcabile din punct de vedere estetic.

De cele mai multe ori operele transpuse în gravură aparțin unor pictori celebri cum sunt și în cazul de față: Raphael Sanzio, Paolo Caliari Veronese, Giovanni Carolo Gherardino, Jacopo Amigoni, etc.

O altă categorie artistică este așa numita *gravură originală*, când însuși gravorul își transpune propriile desene pe placa de metal, el fiind singurul autor al tuturor fazelor de lucru, prin urmare, nici un alt autor nu mai intervine între concepția operei și varianta ei gravată.

Pe această linie se înscrie gravorul Giuseppe Cades cu lucrarea sa: *Lăsați copii să vină la mine* (nr.cat. 11) unde apar mențiunile : *G.Cades inv. et inc.(invenit și incipit)*. Se indică faptul că el este cel care a conceput lucrarea și a executat și gravarea ei pe placa de metal. Avem, de-a face cu o gravură originală, categorie destul de rară în contextul istoriei gravurii, deci cu atât mai valoroasă.

Până în prezent se cunosc două gravuri realizate de Giuseppe Cades: cea amintită mai sus și *Moartea lui Leonardo da Vinci*, care i-a fost comandată de țarina Ecaterina a II-a a Rusiei. Acest artist prolific, a fost, totodată, pictor, sculptor și gravor . S-a născut la Roma în 8 decembrie 1750 și a murit tot la Roma în 1799. Tatăl său emigrase din Franța în Italia, stabilindu-se la Roma. Tânărul Giuseppe este admis la numai 16 ani la Academia San Luca după ce a câștigat premiul I la concursul Clementino din 1766 cu pictura *Tobias primind stigmatele*. Aici studiază cu Mancini și Domenico Corvi dar are probleme cu acesta din urmă deoarece era o fire foarte voluntară și independentă.

Primește comenzi pentru a picta altare în mai multe biserici, apoi ia contact cu Giacomo Quarenghi și Antonio Canova care-i facilitează legătura cu un important comanditar, don Abbondio Rezzonico, nepotul papei Clement al XIII-lea. Mai are comenzi pentru a decora clădiri și palate cum ar fi: Palazzo Borghese, Palazzo Altieri, Palazzo Ruspoli, Palazzo Chigi. La Vila Borghese execută povestea lui Walter din Antwerp din Decameronul lui Boccaccio, iar la Palazzo Chigi, Orlando Furiosso de Tasso, în tehnica tempera pe perete și encaustică. În urma acestor comenzi se bucură de o mare reputație.

În 1770 o comisie îi acordă mai multe lucrări pe care le va executa în stilul barocului târziu inspirat de Carlo Maratta. În 1774 aderă la mișcarea artistică a celor din cercul lui Heinrich Johann Fuseli și adoptă influențele manieriste din pictura antică și cea renaștentistă. Totodată își extinde gama de subiecte incluzând pe cele din beletristica greco-romană și a Renașterii, din istoria religiilor, etc.

În 1780 este primit din nou în Academia San Luca recunoscându-i-se meritele. În tot acest timp primește și execută comenzi și din țări străine experimentând noi căi de expresie artistică. De exemplu, în opera sa din jurul anilor 1790 se văd tendințele clasiciste în seria de picturi executate pentru mănăstirea fraților minoriți din Fabriano. A murit la 49 de ani înaintea de a termina lucrările: *Căderea îngerilor căzuți și Martiriul fericitului Signoretto Alliata*, pentru Domul din Pisa⁷.

Cades a fost atras de marii maeștri ai secolului al XVI-lea și de alți exponenți ai manierismului, prin acesta din urmă înțelegând acel termen consacrat pentru stilul artistic ivit între apogeul Renașterii și începutul Barocului și Clasicismului, dezvoltat în Italia începând cu anul 1520 și sfârșind la 1580-1650⁸. Pe de altă parte, Cades a știut să sintetizeze într-un melanj original aceste influențe venite de la sfârșitul Evului Mediu până spre curentele preromantice⁹.

O astfel de sinteză o găsim în lucrarea lui Cades (nr. cat. 10), cu temă biblică, ilustrând cuvintele Domnului Iisus Christos, Fiul Lui Dumnezeu, care a spus ucenicilor săi: *Lăsați copiii să vină la mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu /Adevărat vă zic vouă: Cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil, nu va intra în ea/Și luându-i în brațe, i-a binecuvântat, punându-și mâinile peste ei* (Marcu, X, 13.16).

Acest episod biblic ia forma unei compoziții piramidale unde figura centrală, Iisus este așezat pe un scaun, înconjurat de copii, de mamele lor și de apostoli. Întâlnim aici un statism clasicizant întrerupt doar de jocul faldurilor veșmintelor prin care sunt imprimate ritmul și mișcarea dătătoare de viață. Ca artificii de perspectivă servesc dalele pavimentului, așa cum am văzut și în unele cazuri anterioare, precum și cornișele clădirilor din dreapta imaginii.

Sursa de lumină e situată central sus ușor deviată spre stânga, astfel încât figura centrală să fie puternic iluminată ca și profilele câtorva personaje din cele două flancuri. Giuseppe Cades posedă magistral știința dozării luminii și face acest lucru în primul rând prin mânuirea dălțiței și a aquortelului. În al doilea rând, la jocul luministic participă întreaga configurație a liniilor incizate: fine, subțiri, unduitoare când sunt în lumină, sau mai îngroșate, mai dese, puternice și ferme în zonele de umbră.

O manieră de lucru asemănătoare o găsim la gravorul Giovanni Beheim în lucrarea *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* (nr.cat.9), doar că, el apelează la mai multe feluri de dălțițe cu capete de tăiere și profiluri diferite. De aceea și textura hașurilor lui sunt diverse și clar conturate chiar și pe suprafețe mai puțin extinse. Pentru fundal aquaforte se dovedește cel mai potrivit căci pe zone mari nu intervin nici un fel de

⁷ Caracciolo, Maria , Teresa, *Giuseppe Cades ,1750-1799.et la Rome de son temps*, Paris, 1992.

⁸ Termenul de manierism se referă la maniere, la imitarea unei opere a unui maestru sau la repetarea proprii formule estetice.

⁹ Putem aminti aici Clasicismul, care se dezvoltă la începutul secolului al XVIII-lea (1601) și Romantismul ce apare ca și curent la sfârșitul secolului al XVIII-lea și ține până la jumătatea secolului al XIX-lea.

modificări. La Beheim direcția inciziilor urmărește îndeaproape dramatismul scenei celor doi apostoli escortați de soldați spre locul de martiriu.

Atât scena cât și tehnica de lucru ne amintește de un caz similar întâlnit la un alt reprezentant al școlii romane de gravură din secolul al XVIII-lea: Giovanni Petrini cu gravura sa înfățișând *Izgonirea din Rai*. La Muzeul din Oradea se află 8 exemplare semnate de Petrini ce fac parte dintr-o serie de 52 de stampe care reproduc frescele lui Raphael din Logiile Vaticanului¹⁰. Similitudinea tematică precum și cea a modalităților de expresie incisorială este uimitoare. La Petrini tăierea liniilor și conducerea lor oblică sunt ca niște fulgere în coastele damnaților, iar Giovanni Beheim surprinde nu numai figurile în mers ci și frământarea lor interioară.

Dacă revenim la comparația lui Beheim cu un alt concitadin menționat mai devreme în acest studiu, anume, la Giuseppe Cades constatăm că la primul, jocul faldurilor din îmbrăcămintea personajelor, ce pune la mare încercare priceperea gravorului este mult mai intens decât în cazul celui de al doilea. La Cades antichizarea prin îmbrăcămintea specifică, serenitatea figurilor, sau jocul apolinic al luminii îl situează în sfera de influență neoclasică, tendință, de altfel mărturisită de artist încă din timpul vieții nemaipunând la socoteală faptul că el concepe o gravură originală, fiind cel care inventează și execută, asumându-și de bunăvoie coordonatele individuale ale expresiei artistice.

În schimb, Beheim rămâne tributار concepției mediului școlii austriece în care s-a format ca și gravor și nu în ultimul rând, ca interpret al operei pictorului de aceeași origine, Maulbertsch, foarte la modă și de succes în vremea sa, prezent cu lucrări în multe colecții din Transilvania unde a lucrat o perioadă de timp.

Pictorul austriac Anton Maulbertsch încadrează într-o construcție piramidală cele două personaje biblice, Petru și Pavel, văzuți figură întreagă din semiprofil, îmbrățișați, mergând pe drumul care-i va duce la moarte. Deasupra lor veghează un înger cu aripile desfăcute, în mână cu un artefact al luminii divine ce se răsfrânge asupra celor doi Apostoli martiri ai credinței creștine.

În ambele cazuri, Cades și Beheim au realizat lucrări remarcabile, exemple de cunoaștere profundă a tehnicii incisoriale, aspect confirmat, de altfel, de întreaga pleiadă de gravori de la Roma din secolul al XVIII-lea.

Dacă rămânem în același context tematic, un alt sfânt care și-a dat viața pentru mărturisirea credinței creștine este *Sfântul Iulian* (nr.cat. 15). El s-a născut în provincia Cilicia dintr-o mamă creștină. Avea doar 18 ani când împăratul Dioclețian a pornit prigoana împotriva creștinilor. Fiind și el prins este purtat timp de 10 ani prin orașele Ciliciei, interogat și torturat pentru a se lepăda de credința creștină și a se întoarce la adorarea vechilor zei. Pentru că a rămas neclintit în credința sa a fost aruncat în mare într-un sac plin cu șerpi și nisip.

¹⁰ Ana Martin, *op. cit.*, 1990, nr.cat.41, pl.nr.7

În colecția orădeană se află o compoziție ce-l înfățișează pe sfântul Iulian ieșind dintr-o barcă înconjurat de alte trei personaje, așa cum a conceput scena pictorul Cristofano Allori. Carlo Bazzolini face desenul după această pictură și-l pune la dispoziția gravorului florentin Gregori Ferdinando. Acesta din urmă recurge la tehnica aquafortelui, care în secolul al XVIII-lea semăna mult cu dălțița, deoarece „cu aquaforte se lucra în spiritul dălțiței, cu un sistem de traseuri constante și regulate, legere și ușoare totodată, însă niciodată incorecte. Desenul este, de asemenea, corect și exact făcut cu mare artă, mâna care-l mânuiește este mai savantă decât s-ar putea crede” afirmă exegetul Augusto Calabi, referindu-se la particularitățile aquafortelui în secolul al XVIII-lea în Italia¹¹.

Gregori Ferdinando e preocupat să scoată efectele cele mai pure din dialogul fundamental specific gravurii: intensitatea albului și profunzimea negrului, apoi, bineînțeles, toate nuanțele intermediare. El știe să stăpânească aquaforte și-l supune necesităților de detaliu cum sunt: facies-urile personajelor, gestică lor, strălucirea carnației, porozitatea solului, norii albi ai cerului, etc.

Într-un cuvânt, picturalitatea gravurii lui Gregori este indubitabil mult accentuată comparând-o, de exemplu, cu cea a lui Grandi Carlo, despre care se știe doar că a lucrat la Roma și Milano în secolul al XVIII-lea. Grandi își alege ca subiect momentul trezirii spirituale al Sfântului Camillus de Lellis. El lucrează în dălțiță și pe alocuri mai uzează aquaforte atunci când consideră că suprafețele respective se pretează la un tratament mai lejer. Traseurile dălțiței sale sunt destul de egale ivind o textură blândă, fără tensiuni sau tăieri abrupte. În acest fel, maniera sa de lucru e capabilă să urmărească îndeaproape atmosfera imaginii, bunăoară Iisus Christos cel Inviat, de pe Crucea. Răstignirii își deschide brațele pentru a-l primi la El pe Sfântul Camil, iar putți și alți îngeri adolescenți freamătă de bucurie pentru că un eveniment extraordinar s-a petrecut.

Camillus de Lellis s-a născut în anul 1550 într-o localitate de la poalele munților Abruzzi din centrul Italiei. Rămâne orfan de mic și îmbrățișează cariera de mercenar în diferite războaie. Dar pentru că avea patima jocului de cărți pierde tot chiar și solda și cămașa de pe el, ajungând cerșetor la porțile călugărilor capucini. Din milă aceștia îl pun să care materiale de construcție pentru clădirea lor în schimbul unei bucați de pâine cu care să se hrănească. „Într-o zi pe drumul dintre San Giovanni Rotondo și Manfredonia cade în genunchiși începe să plângă, mărturisind mai târziu că și-a văzut propria viață mizeră pe care a dus-o până atunci”¹².

Este momentul revelației și a conștientizării sensului existenței sale. Din acest moment viața lui începe să se schimbe. Învăță teologia și peste doi ani este sfințit preot. Se dedică cu trup și suflet îngrijirii gratuite a celor săraci. Avea aproape doi metri înălțime și deseori îi căra pe spate pe bolnavi ducându-i la cel mai apropiat spital. Lui i se alătură alți voluntari inimoși gata să se sacrifice pentru alții. Erau îmbrăcați în rase

¹¹ Augusto Calabi, *La gravure italienne au XVIII - e siècle*, Paris, Les éditions G. Van Oest, 1931, p.34

¹² Informațiile despre Sfântul Camillus de Lellis sunt preluate de pe Internet, site-ul Arhidiecezei Romano-Catolice.

negre de călugări, deoarece papa Grigorie al XIV-lea îi ridică la rang de ordin călugăresc și aveau cusută o cruce mare roșie pe spate, „simbol al iubirii lui Iisus Christos prin vărsarea sângelui Său și iubirea pe care trebuiau să o dovedească ei prin dăruirea totală și slujirea celor bolnavi”¹³.

Călugărul Camil era iubit de popor și numit „Părintele săracilor” și „Sfântul Cruce Roșie”. La moartea sa în 14 iulie 1614 Ordinul avea 15 case, 8 spitale, toate ridicate cu ajutorului poporului și 300 de membri dedicați îngrijirii bolnavilor. Este considerat părintele Societății de Cruce Roșie înființată mult mai târziu în Europa, la sfârșitul secolului al XIX-lea, în 1864, la Geneva.

Un subiect mult îndrăgit de artiștii tuturor timpurilor este cel al *Adorației Pruncului Iisus*: de păstori și de magii călăuziți de Steaua care i-a dus în Bethleemul Iudeii. În catalogul nostru întâlnim trei planșe cu această temă: *Adorația magilor* (nr.cat.12) stampată de Cagnoni Domenico, în 1754, la Verona, și *Închinarea Păstorilor* (nr.cat.20,21) de Scacciati Andreea cel Tânăr.

Veronezul Cagnoni Domenicus gravează după opera concitadinului său, pictorul Alexandri de Turcis o „Adorație a Magilor” foarte elaborată din toate punctele de vedere. Compoziția se desfășoară pe înălțime în mai multe registre. În registrul de jos un bătrân îngenunchiază în fața Fecioarei cu Pruncul în brațe. În cel următor alte șapte personaje, în diverse atitudini privesc în aceeași direcție, iar în registrul de sus, în dreapta, un personaj călare cu turban oriental pe cap privește și el spre Pruncul Iisus, în timp ce altul, din stânga imaginii privește spre cer, spre steaua care i-a călăuzit până la Bethleem. Tot în prim plan, din flancul drept înaintează un personaj cu o casetă în mâini, aluzie la darurile aduse de magi: aur, smirnă și tămâie.

Nu a fost deloc ușoară misiunea gravorului Cagnoni de a reproduce pictura în cauză. Meritul lui este cu atât mai mare cu cât a reușit, la rândul-i să creeze atmosfera picturală numai din alb și negru. Simțim parcă broderia brocartului greu al hainelor magilor, vedem facies-uri individualizate prin expresii puternice făcându-ne copărtași la marele eveniment cosmic.

Florentinul Andreea Scacciati cel Tânăr glosează în aquatinta pe aceeași temă a *Adorației păstorilor* după doi artiști diferiți: Vanni Francesco (n. Siena 1563-1610) și Palma Vecchio (1480-1528). Scacciati a gravat după desenele rămase de la cei doi pictori deoarece în ambele cazuri apare mențiunea inv.et del. (*invenit* și *delineavit*; adică a inventat și a desenat).

A trecut aproape un secol de când se află la Oradea, într-o colecție muzeală și planșei semnată *Vanni di Siena inv. et del* nu i s-a știut gravorul, deoarece în locul unde trebuia să apară numele acestuia planșa este ruptă. Recent, absolut întâmplător, navigând pe Artnet am văzut postat un exemplar identic cu gravurii noastre care s-a vândut printr-o casă de licitație din Londra. Am identificat astfel autorul gravurii, ca fiind

¹³ Ibidem.

Scacciati Andreea urmând ca în cercetările ulterioare, eventual, să se identifice stadiul, tirajul, frecvența exemplarelor și a operei lui în alte colecții.

În altă ordine de idei, ni se pare interesant sau chiar enigmatic faptul ca un gravor să reia aceeași temă pe care să o realizeze după doi pictori diferiți. Probabil că el însuși să fi fost intrigat de uimitoarea asemănare a compozițiilor celor doi : Vanni di Siena și Palma Vecchio. E posibil ca unul să-l fi copiat pe celălalt sau ca desenul lui Palma Vecchio să-i aparțină, totuși, altui gravor din familia Scacciati, probabil, cel cunoscut în istoria artelor ca Andreea Scacciati cel Bătrân (1642-1710). Desigur că, nu trebuie să omitem, în primul rând, posibilitatea ca Andreea Scacciati cel Tânăr să fi dorit să exerseze în aquatinta glosând pe aceeași temă, ipoteză foarte plauzibilă deoarece exemplarul după Palma Vecchio pare să fie o încercare primară, din așa numitul "stadiu de încercare" sau „stadiul de probă”. În această variantă negrul domină pe suprafețe mari trecând uneori peste contururi, personajele sunt abia schițate, neindividualizate, toate elementele narațiunii lăsând impresia de lucru neterminat.

În schimb, exemplarul după Vanni Francesco (di Sienna) e lucrat mai cu grijă, câteva figuri din prim plan sunt chiar bine conturate. În rest, lucrurile se întâmplă la fel, urmărindu-se doar ideea de a da ritm și echilibru compoziției. Aceasta se desfășoară, după axe deja știute, pe trei registre verticale pornind de la planul întâi cu păstorii care îngenunchiază în jurul Fecioarei și a Pruncului Divin, Iisus, continuând, apoi cu registrul din mijloc ce conține câteva elemente de arhitectură: arcade și coloane cu rol de trecere spre registrul superior, populat de ființe celeste. Credem că ambele exemplare fac parte dintr-un stadiu incipient, de probă, mai rar ca frecvență în colecții și tocmai de aceea mai valoros.

În cuprinsul catalogului de față găsim o singură scenă de inspirație mitologică, respectiv : *Triumful Galateei* (nr.cat.19) realizată de gravorul Antonio Ricciani la Neapole în 1827, după opera lui Raphael Sanzio (1483-1520). Se știe că, în tratarea corpurilor umane, a gesticii, și a mișcării lor, Raphael a fost mult influențat de Michelangelo și figurile lui pictate în Capela Sixtină, astfel că și Galateea este tratată în aceeași manieră.

Scena se desfășoară pe mare. De nereida Galateea se îndrăgostește ciclopul Polifem, fiul zeului mării, Poseidon. În carul-scoică tras de delfini, înconjurat de tritoni și nereide se află Galateea în poziție triumfală.

Ideea dominantă în fresca lui Raphael, după cum am văzut, de filieră michelangelescă e prezentă și la gravorul Ricciani Antonio. El acordă, la rândul-i o deosebită atenție robusteții figurilor, a racourچی-urilor ivind o mulțime de corpuri diafane menite, parcă să creeze senzații tactile privitorului. Însă obține efectele speciale și datorită științei cu care mănuieste aquaforte, fapt ce-l situează printre maeștrii gravurii de reproducere ai vremii sale.

Dacă ne referim la contextul tematic al gravurii de reproducere, o altă direcție importantă duce la ilustrarea vestigiilor antice, mai ales romane, mărturii ale unor vremuri glorioase: „Dell' antica grandezza” cum denumesc fenomenul, italienii. Inscripția

o găsim și pe planșa celui care semnează cu inițialele CAJ. C.B. Până în prezent nu deținem informații despre gravor dar presupunem că face parte din școala romană deoarece tema cu ruine antice redă vechiul Forum din Roma construit pe locul numit Campo Vaccino.

Nu numai Renașterea dar, mai ales, Neoclasicismul, în artă, caută să readucă în atenția contemporanilor vremuri de mult apuse din antichitatea greco-romană. Practica e facilitată și de gustul epocii secolului al XVIII-lea, când, odată cu descoperirea vechilor orașe Pompei și Herculaneum reînvie interesul tuturor pentru valorile antichității.

În ceea ce-i privește pe gravorii din Settecento și prima jumătate din Ottocento-ul italian, oricare ar fi categoria artistică sau tehnică unde arta lor poate fi încadrată, ei își fac datoria cu prisosință și nu de puține ori meșteșugul lor atinge cotele măiestriei așa cum reiese și din exemplele de mai sus.

STAMPA ITALIANĂ DIN SECOLELE XVIII- XIX. LUCRĂRI INEDITE ÎN COLECȚIA MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR

CATALOG

de Ana Martin

ANONIM

1.) CINA CEA DE TAINĂ

Aquaforțe: 415x322

Film: 104/3

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 1

ANONIM

2.) SFÂNTUL FRANCISC PRIMIND STIGMATELE

Mezotinto: 310x250

Film: 29/55

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 5

ANONIM

3.) ÎMPĂRTĂȘANIA SFÂNTULUI IERONIM

(După Domenichino)

Dăltiță și aquaforțe: 565x350

Film: 93/88

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 18

Obs. Pictura după care s-a realizat această gravură se află în colecția Vaticanului
ANONIM

4.) IISUS DĂ CHEIA APOSTOLULUI PETRU

Dălțiță și aquaforte: 515x360

Film: 112/65

Hârtie filigranată cu litere

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 191

ANONIM

5.) MADONA SIXTINA

(După Raphael)

Dălțiță și aquaforte: 642x488

Film: 110/85

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 53

Obs. Pictura după care s-a realizat această gravură se află la Dresda

ANONIM

6.) IOAN BOTEZĂTORUL

Dălțiță și aquaforte: 320x500

Film: 373/8

Margini tăiate, lipită pe carton

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 4

ANONIM

7.) PETRECEREA LUI LOT

Dălțiță și aquaforte: 236x179

Film: 96/60

Margini tăiate, inscripție indescifrabilă și nr. XXVII

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 146

ANONIM

8.) ÎMPĂRȚIREA DE DARURI SĂRACILOR

Dălțiță și aquaforte: 920x646

Film: 93/4

Lucrarea este ruptă în 2 fragmente

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 21

Obs. Figura feminină centrală a sfintei e venețiană: o blondă venețiană cu perle

în păr.

Costumul este din secolul al XVI-lea. Pictura, de asemenea, este de la sfârșitul

secolului al XVI -lea. Alte figuri feminine la care s-ar putea face aluzie ar fi: Elisabeta a Ungariei, principesa germană reprezentată, de obicei, cu un coș de trandafiri, Barbara cu turn, aluzie la faptul că a fost închisă în turn, Ecaterina lângă o roată sau Margareta cu un balaur.

BEHEIM GIANNI

9.) CONCEDO DELLI S.S. APOSTOLI PIETRO E PAOLO

Aquaforte și dățiță: 405x280

Sub cadru: *Gianni Beheim scolpito sotto la direzione de Giac. Schmidzer-Ant. Malperschz ...dipinto*

Hârtie vergé

Film: 374/36

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 10

Bibliografie: Le Blanc, I, p.247

Pictor și gravor italian care lucrează la Viena sub îndrumarea directă a gravorului austriac Schmützer transpunând unele picturi de Antoine Maulbertsch, ca și în cazul de față. Mai apare cu numele de Johann Beheim. Între anii 1760-1770 lucrează și la Roma. Le Blanc (2) menționează: *S. Francois et S. Scolastique, Maximus in sanctis est parvulus* de Antoine Maulbertsch, piesă în folio, citată în catalogul lui Paignon-Dijonval. Le Blanc (3-6) menționează și planșele pentru Virgil de Monaldini, apărute la Roma între 1763-1765, în 3 volume în folio unde Beheim are 4 piese.

Librăria Umbra Sas Editorial (Art -Net) pune în 2010 în vânzare 2 cărți: 1.) *Dizionario illustrato dei pittori e incisori italiani moderni (1800-1900)* unde apar ca ilustratori gravorii: Alessio Giordani, Giovanni Ottaviani, Francesco Barbazzo, Johann Beheim și 2.) *Picturae antiquissimi Virgiliani Codicis Bibliothecae Vaticanae a Pietro Sancte Bartoli aere incisae accedunt ex insignioribus pinacothecis picturae aliae veteres gemmae et unaglyphae quibus celebriora Virgilii loca illustrantur compendiarie explanatione apposita ad singulas tabulas. Romae, Apud Venantium Monaldini Biblioipolam in Via Cursus, 1782 (In un cartiglio stampato al verso di p.31: Excudebat Romae Ioahannes Zempelius ad Montem Iordanum, 1780)* unde la nr. cat 55 apare numele lui Gianni Beheim.

Obs.: Execuția lucrării se înscrie între anii 1763-1765. Sfinții apostoli Petru și Pavel au stat în aceeași celulă la Roma înainte de a fi martirizați în anul 97. D.H., la 29 iunie.

CADES GIUSEPPE

(1750-1799)

10.) SINITE PARVULOS VENIRE AD ME

Aquaforte și dățiță: 485x620

Sub cadru semnat și datat: *G.Cades inv.et inc.: în stg., în dr.: In Roma, 1785 și*

inscripțiile: *Sinite parvulos venire ad me . Marc cap.X.L.XIV. All" Emo...e. Rmo... Principe il Sig...r. cardinale Ignazio Boncompagni Segretario di Stato della sant.ta di N.Sig.res. Pio papa Sesto.*

Altă inscripție în limba germană pe o hârtie tipărită și pe pagina lipită la mijloc sub cadru: *G.Cades, Lasset die Kinder zu mir kommen, nach dem eigenen Gemalde, radirt. Gr. qu.fol.*

Hârtie filigranată cu crinul în cerc dublu și o formă rotundă deasupra.

Film: 95/40

Prov.. Episcopia Romano-catolică; M.Ț.C. inv.94

Bibliografie: Il settecento a Roma, Catalogo delle mostra, Roma, 1959; Le Blanc, I, p.561; Bénézit, II, p.244; Petrucci, 1953, (212,213); Piontelli, 1978; Thieme-Becker, V, p.342.

În 1768 execută o piesă de altar pentru biserica Sfântul Benedict din Torino, iar în 1770 o alta cu Sfinții apostoli. În 1774 a pictat un altar pentru San Benigno Canavese, apoi în 1777 Extazul Sfântului Iosif din Cupertino pentru Basilica romană a Sfinților Apostoli.

Obs.: Opere semnate de Cades Giuseppe se află în Muzeul Louvre, din Paris, Muzeul Ermitaj din St. Petersburg, Institutul de Artă din Chicago, Getty Museum din Los Angeles, Muzeul de Artă din Huston, Texas, Academia Regală din Londra, Muzeul de Artă din Philadelphia, Galeria Națională de Artă din Helsinki, etc.

CAJ. C .B .

11.) SACRE COLONNE DE VACCINIO CAMPO

Aquaforțe și dăltiță: 273x374

Semnat sub cadru de la dr. la stg.: *Caj.C.B. sculpsit – Ioan Paul Pannini pinxit* și nr. 2 în dr. jos

Inscripție: *Dell"antica grandezza un vivo lampo/ E qui tré famose ammirar puoi/ Offrono queste carte agli occhi tuoi Sacre colone del Vaccinio campo.*

Film: 112/67

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor) ; M.Ț.C., inv.190

CAGNONI DOMINICUS

12.) ÎNCHINAREA MAGILOR

Dăltiță și aquaforțe: 600x33

Semnat și datat sub cadru de la dr. la stg.: *Dominicus cagnoni Veronen incidit 1754 – Alexander de Turcis vulgo orbetto pinxit*

Inscripție: *Ioanni Carolo Gherardino, Castrinovi, Sancti Pauli Scurami, Bazani, Roncalece, Monchii, Planci, etc. Marchioni Celeberrimum Immortale hoc Opus*

Alexandri de Turcis Veronensis, Veronae in eiusdem Aedibus existens D.D.D.

Film: 33/7

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv. 91

CARATTONI GIROLAMO

(?...1830)

13.) VIZITA LUI FERDINAND AL III -LEA, DUCE DE TOSCANA LA PAPA PIUS AL VI-LEA

Dăltiță și aquaforte: 320X450

Semnat și datat sub imagine de la dr. la stg.: *Girolamo Carattoni incise – Luigi Agricola inv.e dis.*

Inscripție: *Visita di S.A.R. Ferdinando III G.N. Duca di toscana ora Duca di Salisburgo ed elettore/ A S.S. Pio VI nella Certosa di Firenze/ Seguito il di 5 giugno 1798/ Roma Anno 1805/ No.11*

Planșa nr.11 executată la Roma în 1805

Film: 445710

Hârtie vergé

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.186

Bibliografie: Arrigoni-Bertarelli p.137; De Boni ,p.188; Le Blanc, I, p. 590; Bénézit, II, P. 307; A.M.Comanducci, II, p.348; A.Martin-Silaghi, 1990, p.430; Milesi, G. p.52; Petrucci, 1953, p. 35, nr.182,183,847,1723-1738; Piontelli,1978; L.Servolini, p.163; Ticozzi, I, 281; Thieme- Becker V (1911), p.569

Petrucci menționează la nr cat182: *Il sacrificio di Noé* (24x21) după Michelangelo; nr.cat 183: *La Maledizione di Cain* (24x21) după Michelangelo; nr.cat. 847: *Fatti biblici dalle Loge del Vaticane* (colab) după Raffaello; nr.cat.1723-8 *Ritratto del Winckelmann* (17x21) după Moron.

Servolini menționează colaborarea la planșele după statuile din Muzeul Pio Clementino, apoi ca și gravuri: *Tabernacolul altarului mare din San Giovanni Laterano din Roma; Tabernacolul San Paolo Fuori le Mura* (1830), *Portretul procuratorului din San Marco - A. Memmo - după Angelica Kaufmann; Madona della Seggiolo după Raphael, Arca lui Noe, Potopul, Sacrificiul lui Noe către D-zeu*, după frescele Raphael de la Vatican.

Carattoni a mai gravat și plecarea S.S Pius al VI-lea de la Conventul augustinilor din Siena pentru a ajunge la mănăstirea Certosa din Florența la 16 mai 1798, planșă gravată în 1801 (*Partenza di S.S.PIO VI dal Convento del PP Agostiniani di Siena passando ad alitare per i seguiti tremoti nel palazzo...Gius. Venturi gallerani, indi in*

Villa Sergardi e di li per la Certosa di Firenze, seguita il 16 mag. 1798. Gius. Beys. Inv.e des. Girol. Carattoni inc. Roma, 1801, 355x452. (Arrigoni-Bertarelli nr.cat 1827)

După frescele din Logiile Vaticanului numite: *Picturae peristyli Vaticani manus Raphaelis Sanci* gravează 7 planșe din logia a III-a (Noe) și a IV-a (Avraam și Lot): Construirea Arcei lui Noe, Potopul, Ieșirea din Arca lui Noe, Sacrificiului lui Noe către Dumnezeu, Melchisedech binecuvântează pe Avraam, Promisiunea lui Dumnezeu către Avraam, Avraam în fața celor trei îngeri, planșe care, într-o ediție specială se află și la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea (Martin-Silaghi, 1990, p.430). Pe aceste planșe autorul apare cu numele latinizat Hier(onimu)s = Girolamo.

Mai execută planșe după miniaturile din două codice importante de la Vatican împreună cu alți gravori cum sunt: Giovanni Ottaviani, Johann Beheim, Antonio Capellan, Antonio Baratti, etc. toate fiind incluse în culegerea lui Pietro Santo Bartoli, publicată la Roma în 1780.

Obs.: Alteța sa regală Ferdinand al III-lea principele Ungariei și Boemiei, arhiduce de Austria, Mare duce de Toscana era căsătorit cu Maria Luiza de Bourbon, principesa regală de Neapole.

GRANDI CARLO

14.) SANCTUS CAMILLUS DE LELLIS

Dăltiță și aquaforte: 400x284

Semnat și datat dr.jos sub cadru: ...*lus Grandi sculp. Romae Sup.perm 1747*

Hârtie filigranată cu floarea de crin în cerc și litera S deasupra

Film: 98/3

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.17

Bibliografie: Thieme- Becker, vol XIII (1920), p.506; Piontelli, 1978.

Obs.: Gravor activ în secolul al XVIII-lea

GREGORI FERDINANDO

(1743-1804)

15.) S. GIULIANO

Aquaforte și dăltiță: 292x250

Semnat sub cadru de la dr. la stg.: *Ferd. Gregori inc.- Cristofano Allori dip.- Carlo Bazzolini dis.*

Hârtie vergé filigranată cu trei litere: G A C, dispuse în triunghi. Filigranul este de origine venețiană (Martin, A. 2005)

Film: 118/33

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.100

Bibliografie: Petrucci, C.A., 1953, Thieme-Becker, vol XIV(1921), p.577 ; Piontelli, 1978. Petrucci mai citează la nr.cat.537:*Fecioara cu Pruncul* (24x32) după Maratta; la 749:*Tizio devorat de vultur* (43x37) după Salvator Rosa; la 110: *Fapte din viața Sfântului Nilo și Bartolomeu* (colab) după Domenichino.

GABRIELLI AMEDEO

(1749-1817)

16.) ELEAZAR ȘI REBECCA

Dălțiță: 227x337

Semnat de la stg. la dr.: *Amiconi pinxit - Gabrielli A. sculpsit*

Inscripții: *Cum Rebecca vocata sciscitati sunt vis ire cum homine isto? Quae ait vadam. Dimiserunt ergo eam/ et Nutricem Servunque Abraham, et comites ejus Igitur Rebecca, et Puellae illius secutae sunt virum. Gen XXIV 5.8.5g.60.61; N0.J*

Hârtie vergé

Film:96/50

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.30

Bibliografie: Martin, A., 2005; Piontelli, 1978; Palluchini, 1941; Thieme-Becker, vol XIII (1920), p.20

GAETANO ZANCON

(1771-1816) sau (1770-1826)

Desenator și gravor. A lucrat la Milano, Padova, Vicenza: scene de gen, unele de inspirație orientală, peisaje, vederi, portrete.

17.) PELERINI LA MASA PONTIFULUI GREGORIE CEL MARE

Aquaforte: 314x522

Semnat de la dr. la stg.: *Gaet: Zancon e Iom. Iodeschini incisero - P.C. Veronese px. - In Verona presso l'editore*

Inscripții:*Il Salvatore seduto tra pellegrini chiamati al Convito dal Pontefice S. Gregorio Magno gli mostra la coppa d'argento da lui avuta in elemosina / Pittura fatta dal celebre Paolo Caliari Veronese nel 1572 in tela lunga metri 8.8 alta 5.3 esistente a Monte Berico di Vicenza / Ill'Ornatissimo Patrizio Veronese Sig. Giuseppe Rizoni, Amatore delle Belle Art / In segno di gratitudine di Giuseppe Cadellazzi*

Film: 93/86

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor) ; M.Ț.C., inv. 24

Obs.: Așa cum se arată în inscripții, pictura este executată de Paolo Caliari Veronese în 1572 și se află la Monte Berico în Vicenza. A fost comandată de Giuseppe Rizoni, iubitor de artă, în onoarea lui Giuseppe Cadelazzi.

Papa Gregorie cel Mare a trăit în jurul anilor 540-602. Prea Sfinția Sa a lansat expresia ce avea să devină celebră: *Servus servorum Dei* (sluga slugilor lui Dumnezeu).

MOCHETTI ALESSANDRO

(1760-1812)

18.) **PIO SEXTO PONTIFICI OPTIMO MAXIMO**

Dălțița și aquaforte: 306x415

Semnat sub cadru de la stg. la dr.: *Fr. inno Puenorm inv et pinx...delin / Alex*

Mochetti sculp. Romae

Inscripții: *Pio Sexto Pontifici Optimo Maximo/ Imaginem B. Bernardi ab Ophyda ex obedientia ad coelum evolantis/ Fr. Bonifatius a Nicaea Causae Postulator humillime consecrat*

Hârtie vergé

Film: 109/ 49

Prov.: Bihar Varmegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologic a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.16

Bibliografie: Arrigoni-Bertarelli, p.136; Blunt, A.- Hereward L.C.p.63; De Boni F., p.667; A.Martin-Silaghi, 1990, p.435; Milesi.G.,p.170 ; Petrucci, 1953, p. 83.

Arrigoni-Bertarelli la nr.cat 1821 menționează: *Partenza da Roma di S.S.Pio VI per Siena scortato da dragoni francesi seguita nella notte del di 20 feb. 1798. G. Beys inv.e dis., Aless. Mochetti inc., Roma, 1801, 355x452, (citându-l pe Albo, H8, p.7).*

După **Pictures Peristylis Vaticanis manus Raphaelis Sanci** (supranumită și Biblia lui Raphael) execută 9 planșe: *D-zeu îi apare lui Isaac, Isaac și Rebecca, Isaac binecuvântează pe Iacob, Isaac binecuvântează pe Esau, Iacob o vede pe Rachela, Moise- copil salvat din apă, D-zeu se arată lui Moise în chip de flacără, Trecerea peste Marea Roșie, Moise scoate apa din stâncă.*

Aceste planșe semnate de Mochetti se găsesc în colecția Victoria & Albert Museum din Londra, în colecția regala de la palatul Windsor (Blunt, A.- Hereward L.C.) și în colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, etc.

Petrucci le menționează cu titlul de *Fatti Biblici* la nr.cat. 847.

Pietro Paolo Montagnani, gravor și negustor de stampe activ la Roma în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea gravează o suită de 52 de planșe din Vechiul și Noul Testament după scenele pictate în Logiile Vaticanului de Raphael (De Boni, p. 667, Martin, A. S. 1990)

O culegere completă de planșe după Biblia lui Raphael de află la Biblioteca Querini Stampalia din Veneția gravată pe hârtie vergé, format imperial și filigrane de origine venețiană cu 3 semilune, etc. (Martin, A. 2005 despre filigrane).

În colecția sa de gravuri Tosti din Boston Public Library se află 2 gravuri semnate de Mochetti Alessandro: *Fecioara cu Pruncul și Sf. Ioan, numită Madona*

Aldobrandin, după Raphael și Maria, Anna și Iisus după P. Gagliardi.

RICCIANI ANTONIO

(1775-1836)

19.) TRIUMFUL GALATEEI

Aquaforțe: 467x305

Semnat și datat de la dr. la stg.: *Antonio Ricciani inc. in Napoli 1827- Francesco Nenci disegno – Raffaello da Urbino dipinse*

Inscripție: *Galatea...laevior assiduo detritis aequore conchis. All Ilmo Sig. Cav. Pietro Benvenuti direttore e maestro di pittura nella I.e. R. Accademia delle Belle Arti di Firenze. Firenze presso Nicolo Pagni Fș, e camp DDD*

Film: 105/75

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.46

Bibliografie: Petrucci, A., p 104; De Boni, p.667

Obs.: Fresca pictată de Raphaelo se află la vila Farnesina din Roma. Bancherul Agostino Chigi îi încredințează lui Raphael decorarea sălii Galateei din vila proaspăt construită. Gravura, dedicată lui Cavaliere Pietro Benvenuti, director și profesor de pictură al Academiei de Belle Arte din Florența a fost executată la Neapole și imprimată în calcografia lui Nicolo Pagni la Florența.

SCACCIATI ANDREEA

(1725-1771)

20.) ADORAȚIA PĂSTORILOR

Gravura în aquatinta: 400x290

Semnat de la dr. la stg.: *Scacciati incid – Palma Vecchio inv e del*

Film: gr. 1631

Hârtie vergé

Prov.: Donația Böszörményi Géza, 1909; M.Ț.C., inv. 1631

21.) ADORAȚIA PĂSTORILOR

Gravura în aquatinta: 446x292

Sub cadru: *Vanni di Siena inv. e del.*

Inscripție în mijlocul imaginii: *Gloria in excelsis Deo*

Hârtie vergé filigranată cu literele A, F, G dispuse în triunghi, filigran de origine venețiană.

Film: 109/43

Prov.: Bihar Vármegye és Nagyvárad Arheológiai és Történelmi Egylete (Societatea de istorie și arheologie a orașului Oradea și a județului Bihor); M.Ț.C., inv.28

Bibliografie: Thieme-Becker, vol 34, p. 39 referitoare la Vanni di Siena.

Obs. Numele gravorului nu se poate citi deoarece lucrarea este ruptă în dreapta imaginii jos sub cadru unde era menționat numele acestuia.

Prescurtări:

M.Ț.C.- Muzeul Țării Crișurilor

Prov.- proveniență

Obs.- observații

inv.- inventar

dr.- dreapta

stg.- stânga

Referințe bibliografice

- ARRIGONI, Paolo, BERTARELLI, Achille, *Le stampe storiche conservate nella raccolta del Castello Sforzesco*, catalogo descrittivo, Tip. del Popolo d' Italia, MCMXXXII. A:XEF
- BARTSCH, Adam, *Le peintre graveur*, Viena, 21 vol., 1821
- BEGUIN, André, *Dictionnaire technique de l'estampe*, Bruxelles, 3 vol., 1977
- BÉNÉZIT, Emile, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs*, Nouvelle édition, Librairie Gründ, Paris, 8 vol., 1960
- BERTELLI, Sergio, CENTANNI, Monica, *Il gesto (nel rito e nel cerimoniale dal mondo antico ad oggi)*, Ponte alle Grazie spa., Firenze, 1995
- BERTINI, Aldo, *I disegni italiani della Biblioteca reale di Torino*, Istituto poligrafico dello stato, Libreria dello stato, Roma, 1958
- BLUNT, Anthony and HERWARD, Lester Cooke, *The roman drawings of the XVII and XVIII centuries in the collection of her majesty the queen at Windsor castle*, The Phaidon press, Ltd., London
- BOLAFFI, *Dizionario enciclopedico dei pittori e degli incisori italiani sec. XI- XX*, 11 vol, vol 2 – Incisione Italiana
- BRIQUET, C..M., *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier*, Ed. Verlag von Karl W. Hiersemann, Leipzig, 1923
- CALABI, Augusto, *La gravure italienne au XVIII – siècle*, Paris, 1931
- CALABI, Augusto, *L'incisione italiana*, Fratelli Treves editori, Milano, MCMXXXI, (1931)
- CALLARI, Luigi, *Storia dell'arte contemporanea italiana*, Ermanno Loescher and C. Editori, Librai di S. M la Regina., Roma, 1909
- COLIN, Paul, *La gravure et les graveurs*, Librairie nationale d'arte et d'histoire, G. van Oest et comp.editeurs, Bruxelles, 1916
- COMANDUCCI, A.M., *Dizionario illustrato dei pittori, disegnatori e incisori italiani moderni e contemporanei*, terza edizione, completamente firata e ampliata da Pelandi e Luigi Servolini, 4 vol, M. Pantuzzi editore, Milano, 1962

- DACOS, Nicole, *Le Loge di Raffaello, maestro e bottega di fronte all'antico*, Seconda edizione aggiornata, Istituto Poligrafico e zecca dello stato, Libreria dello stato, 1986
- D'AMICO Rosa et BELLINI, Paolo, *Incisori d'invenzione romani e napoletani del XVII secolo*. Editrice Compositori, Bologna, 1978
- DELTEIL, Loys, *Manuel de l'Amateur d'estampes du XVIII – é siècle*, Paris, 1880
- DE BONI, F., *Biografia degli artisti*, Venezia, Co" tipi del gondoliere, MDCCCXL
- DE VESME, Alexandre, *Le peintre-graveur italien*, Editeur Ulrico-Hoelpi, Milan, 1906
- DE WITT, Anthony, *Incisione italiana*, Editore, Ulrico Hoelpi, Milano, 1941 (XIX)
- DE WITT, Anthony, *Galeria degli Uffizi – Gabinetto dei disegni e delle stampe*, Roma, 1938
- DE WITT, *La collezione delle stampe*, La libreria dello Stato, Anno XVI, E.F., Roma, 1938
- DISERTORI, Benvenuto, *L'incisione italiana*, Tipografia Barbèra, Alfani e Venturi, Firenze, 1931
- *** *Dizionario biografico degli italiani*, Istituto della Enciclopedia italiana, Roma, 1966
- DUPLESSIS, George, *Histoire de la gravure*, Librairie Hachette, Paris, 1940
- FARMER, David Hugh, *Dicționar al sfinților*, Ed. Univers enciclopedic, București, 1999
- FERRARA, Stefano, BERTELLA, Giovanna, Gaeta, *Pinacoteca nazionale di Bologna*, Gabinetto delle stampe. Incisori toscani dal XV al XVII secolo, Edizioni Luigi Parma- Bologna, 1976
- GARAS, Klára, *Magyarországi festészet a XVIII században*, Akadémiai Kiado, Budapest, 1955
- GIGLIOLI, O., H., *Incisori toscani del Settecento*, catalogo della mostra, Milano, 1964
- HAMILTON, Gavin, *Schola Italica Picturae sive selectae quaedam..*
- HIND, Arthur, M., *Storia dell'incisione dal 15 sec al 1914*, Torino, 1998
- HONOUR, Hugh, *Neoclasicismul*, Ed. Meridiane, București, 1976
- LARAN, Jean, *Les estampes*, Presses Universitaires des France, Paris, 1959
- LE BLANC, Charles, *Manuel de l'amateur d'estampes*, Ed. Emile Bouillon, 4 vol., Paris, 1854 – 1888
- LEONET, Nadine, AHNE, Paul, *Gravures italiennes du XV au XVIII siècle. Exposition. De Pollaiuolo Á Piranese*. Founds du Cabinet des Estampes de Strasbourg
- MARTIN, Ana, *Gravura italiană de interpretare după Raphael, (sec. XVIII) în colecția Muzeului Țării Crișurilor*, în *Crisia*, Oradea, 1990
- MARTIN, Ana, *Studiu comparativ al gravurilor italiene existente în colecțiile Muzeului*

- Țării Crișurilor din Oradea și Muzeului Banatului din Timișoara, în *Analele Banatului, Timișoara*, vol. III, 1998
- MARTIN, Ana, *Stampa venețiană din secolul al XVIII-lea. Difuziune europeană și frecvența în colecțiile românești*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2005
- MASSARI, Stefania, ARNOLDI, Negri, Francesco, *Arti e scienza dell'incisione. Da Masso Finiguerra a Picasso*, NIS. La Nuova Italia Scientifica, Roma, 1987
- MILESI, Giorgio, *Dizionario degli incisori*. Saggio di bibliografia ragionata a cura di Paolo Bellini, Ed. Minerva Italica, 1982
- NAGLER, G. K., *Neues allgemeines Künstler Lexicon*, I– XXII, München, 1835 – 1852
- OBERHUBER, Konrad, *Roma e lo stile classico*, catalogo di Achim Gnann, Electa, Roma, 1999
- PALLUCCHINI, R., *Mostra degli incisori veneti del Settecento*, catalogo, Venezia, 1941
- PAPAFAVA, Francesco, *Rome et le Vatican*, Florence, Ed. Scala, 1990
- PELLICIONI, Armando, *Dizionario degli artisti incisori italiani (dalle origini al XIX – secolo)*, Carpi - Modena, 1949
- PETRIOLI, TOFANI, Ana Maria, *Stampe italiane dalle origini all'ottocento*, Gabinetto dei disegni e stampe degli Uffizi-XLII, Firenze, MCMLXXV
- PETRUCCI, Alfredo, *Maestri incisori*, Novara, Istituto geografico de Agostini – 1953 PETRUCCI, Alfredo, *L'opera del genio italiano all'estero. Gli incisori dal sec XV al sec XIX*, volume unico, Istituto Poligrafico dello stato, Libreria dello stato, 1963
- PETRUCCI, Carlo, Alberto, *Catalogo generale delle stampe, trate dai rami incise, posseduti dalla Calcografia Nazionale*, Roma, la Libreria dello stato, anno MCMLIII
- PIONTELLI, Vittoria, *Indice bibliografico degli incisori italiani dalle origini fino al XVIII secolo*, Milan, Salamon e Agostoni editori, 1978
- POIRIER, Pierre, *Esthétique de la gravure italienne*, Academie Royale de Belgique, Tome XV, Bruxelles, 1964
- PORTALIS, Roger, BERALDI, Henri, *Les graveurs du dixhuitième siècle*, 3 vol., Paris, 1880 - 1882
- SALAMON, Ferdinando, *Il conoscitore di stampe*, Giulio Einaudi editore, Torino, 1960
- SERVOLINI, Luigi, *Incisione italiana di cinque secoli*, Görlich editore, Milano, 1955
- *** *Il Settecento a Roma*, Catalogo della mostra, De Luca editore, 19 marzo- 31 maggio, Roma, 1959
- ***, *Dizionario illustrato degli incisori italiani moderni e contemporanei*, G. Görlich editore, Milano, 1955
- STIX, Alfred, *Beschreibender katalog der handzeichnungen in der graphischen*

sammlung Albertina, herausgegeben von Alfred Stix, band III, verlag von Anton Scroll and Co. in Wien, 1932, 6 vol (Die zeichnungen der toscanischen, umbrischen und römischen schulen)

STRAZZA, Guido, *Il gesto e il segno, tecnica dell'incisione*, Edizioni di Vanni Schwiller, Roma, 1979

THIEME, Ulrich, BECKER, Felix, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zu Gegenwart*, I - XXXVIII, Leipzig, 27 vol., 1907 – 1950

VESME, Alexandre de, *Le peintre graveur italien*, Milan, Ulrico-Hoelpi editeur, 1906

TICOZZI, Stefano, *Dizionario degli architetti, scultori, pittori, intagliatori in rame ed in pietra, coniatori di medaglie, musicisti, niellatori, intarsiatori d'ogni età e d'ogni nazione*, Milano, Presso Gaetano Schieppatti, MDCCCXXX, 4 vol.

1.) CINA CEA DE TAINĂ

2.) SFÂNTUL FRANCISC PRIMIND STIGMATELE

3.) ÎMPĂRTĂȘANIA SFÂNTULUI
IERONIM

4.) IISUS DĂ CHEIA APOSTOLULUI PETRU

5.) MADONA SIXTINA

6.) IOAN BOTEZĂTORUL

7.) PETRECEREA LUI LOT

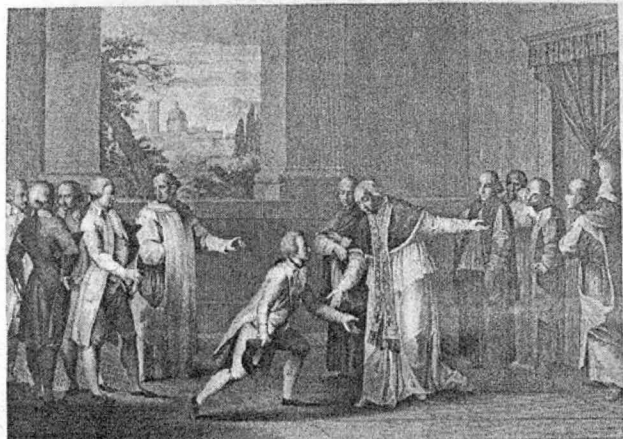
8.) ÎMPĂRȚIREA DE DARURI SĂRACILOR

11.) SACRE COLONNE DE VACCINIO CAMPO

12.) ÎNCHINAREA MAGILOR

VISITA DI S. A. R. FERDINAND III. DUCA DI TOSCANA ORA DUCA DI SASSINBERGO ED ELETTORE
AN. S. P. VI. NELLA CORTESIA DI FIRENZE.

Paolo F. Rossi. Roma 1791.

13.) VIZITA LUI FERDINAND AL III -LEA, DUCE DE TOSCANA LA PAPA PIUS AL VI-LEA

14.) SANCTUS CAMILLUS DE LELLIS

15.) S. GIULIANO

16.) ELEAZAR ȘI REBECCA

19.) TRIUMFUL GALATEEI

20.) ADORAȚIA PĂSTORILOR

21.) ADORAȚIA PĂSTORILOR